

מכון ירושלים: מנגנון התמיכות של המדען הראשי הוא בזבז כספי משלם המסים

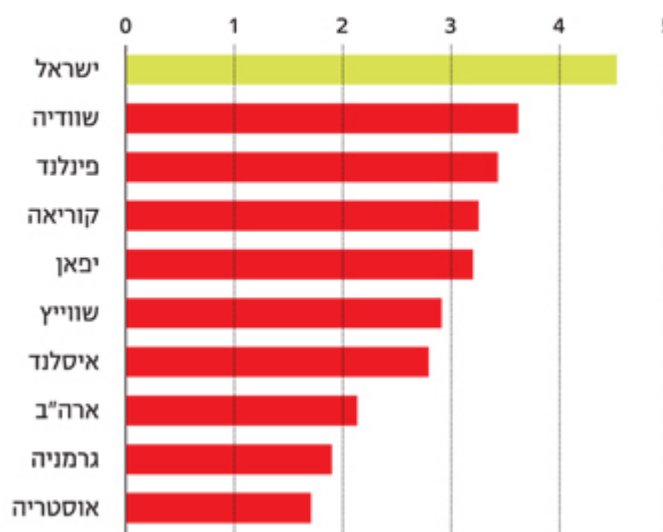
14.7.2009 | 07:13 מאת גיא גרימלנד

<< האם תוכנית המדען הראשי, המיועדת לתמיכה בפרויקטים טכנולוגיים ישראלים, תורמת לכלכלת ישראל, או לחלופין מהווה בזבז כספי הציבור? במכון ירושלים לחקר שווקים (מכון מחקר עצמאי) בדקו את העניין ומסקנתם היא שתרומתו של המדען לכלכלת ישראל מוטלת בספק, וכי המדען לא מבצע סינון נכון של הפרויקטים הזוכים לתמיכה.

במכון אומרים כי רמת הסבסוד של המחקר והפיתוח (מו"פ) בישראל גבוהה בהרבה מזו הנהוגה במדינות OECD (הארגון לשיתוף פעולה ופיתוח של המדינות המתועשות). לטענת המכון, לשכת המדען הראשי מחלקת את כספי משלם המסים בנדיבות, בלי סינון ומיין ראויים הנהוגים במגזר העסקי.

תרומה להיי-טק או בזבז כספי ציבור?

ההוצאה על מו"פ אזרחי במדינות OECD, כאחוז מהתמ"ג

ההוצאה הלאומית על מו"פ אזרחי כאחוז מהתמ"ג בישראל הוכפלה במשך עשר שנים. ההוצאה הלאומית למו"פ אזרחי ב-1995 היתה 2.2%, וב-2005 היא היתה 4.4% מהתמ"ג.

ב-2006-2007 נרשמה עלייה נוספת, וההוצאה היתה 4.5% ו-4.7%, בהתאמה. בניגוד לטענות המכון, רבים טוענים כי דווקא בזכות ההשקעה הזו תעשיית ההיי-טק בישראל משגשגת.

זאב גולן, מנהל המרכז למדיניות ציבורית במכון, אומר כי המכון החליט לפרסם את נייר העמדה משום שבימים אלה עומדת על השולחן הצעה להמשיך לתת תמריצים למדען הראשי בהיקף של מיליוני שקלים. "אנחנו חושבים שאפשר למצוא דרכים טובות יותר לסייע למשק הישראלי", הוא אומר.

במכון ירושלים מציינים כי על פי תקנות חוק המו"פ, שיעור התמלוגים ממכירות החברה בשלוש השנים הראשונות למכירת מוצרים המבוססים על הידע שנתמך על ידי המדען הוא 3%, ומהשנה הרביעית ואילך 3.5%. לפי שיטה זו, התשואה המתקבלת על ההשקעות של לשכת המדען הראשי היא שלילית. ב-2008 הצליחה לשכת המדען הראשי לגבות תמלוגים בסכום של 406.6 מיליון שקל, שהסתכמו ב-30% מהוצאותיה באותה השנה - 1.4 מיליארד שקל.

במכון טוענים כי במדיניות התקציב ל-2010-2009 ניסתה המדינה לקדם שינוי בשיטת התמלוגים, שלפיו שיעור התמלוגים יותאם לגודל החברה. לטענתם, צעד זה נכון אך אינו מספיק, שכן במקרים רבים הממשלה עדיין תצליח לגבות רק חלק זעיר מההשקעה.

לא כל רעיון ראוי למימון

במכון טוענים כי המדען הראשי מאשר את רוב הבקשות המוגשות לו. לדוגמה, ב-2008 אישרה לשכת המדען הראשי מענקים ל-463 חברות מתוך 688 החברות שהגישו בקשות מימון, כלומר 67% מהחברות אושרו. ב-2005-2007 אף עבר שיעור האישרים את רף ה-75%.

בנוסף, מ-2005 עד 2008 חל גידול של 86% במענקים שאושרו על ידי לשכת המדען (מ-750 מיליון שקל ל-1.4 מיליארד שקל). במכון אומרים כי הסיבה לכך היא שתהליך האישור במדען הראשי מונע בעיקר משיקולי תקציב, ופחות משיקולי רווח והפסד למדינה, כפי שקיים במגזר הפרטי. מעבר לכך, אנשי המגזר העסקי יודעים כי הם לוקחים אחריות על ההחלטות שלהם - בניגוד לעובדי המדינה שיודעים כי לא יאבדו את מקום העבודה במידה שהחלטות המימון שלהם לא יוכיחו את עצמם וכספים של המדינה יירדו לטמיון.

בכנס השנתי של המדען הראשי, "מו"פ 2009", שהתקיים בסוף 2008, הוענקו פרסי הצטיינות ואותות הערכה לתשעה פרויקטי מו"פ מצטיינים שבוצעו על ידי חברות ישראליות, ושקיבלו את תמיכת המדען הראשי. בין החברות הזוכות אפשר למנות את טבע תעשיות, גיוון אימג'ינג, אי.סי.איי טלקום, אורבוטק וקומברס.

"פעילות זו של המדען הראשי מעוררת סימני שאלה. הרי כספי משלם המסים מועברים כמלגות לחברות פרטיות אלה, הפועלות למטרות רווח. כאשר מדובר בחברות ציבוריות כמו טבע, מענקים אלה מעשירים את בעלי המניות של החברה. מדוע זכאית טבע הרווחית והחזקה לתמיכה ממשלתית מזה 35 שנה?" שואלים במכון.

הסכום הכולל שהועבר לעשר החברות שקיבלו את המענקים הגבוהים ביותר ב-2007 מקרן המו"פ הוא 178.4 מיליון שקל, שהם כ-20% מתוך 917 מיליון השקלים שהועברו לחברות בשנה זו. זאת למרות שעשר החברות האלה מהוות רק 2% מתוך 401 החברות שקיבלו אישור ומימון.

במכון מעלים נקודה נוספת - רק 10% מכלל תקציב לשכת המדען הראשי בקרן המו"פ הופנה לתעשייה בפריפריה.

ממשרד התמ"ת, האחראי על המדען הראשי, נמסר בתגובה: "חוסנה והישגיה, בקנה מידה עולמי, של התעשייה עתירת הידע בישראל הם במידה רבה בזכות תמיכת המדען הראשי במשך השנים, והם מעידים ב-1,000 עדים על חשיבותה וחיוניותה של התמיכה הממשלתית במו"פ תעשייתי בישראל.

"לשכת המדען הראשי ממליצה לעיין במחקר בהובלתו של פרופ' שאול לך מהאוניברסיטה העברית, - שזכה להכרה בינלאומית והבנק העולמי אימץ את ממצאיו. מאות חברות שקיבלו סיוע מהמדען הראשי ואלפי עובדים המועסקים במשק בתחום זה הם העדות הטובה ביותר נגד הדו"ח של המכון לחקר ירושלים. המדען הראשי במשרד התמ"ת ימשיך לפעול להאצת המשק הישראלי כפי שעשה עד היום".